

NÁZORY STUDENTŮ PEDAGOGICKÉ FAKULTY NA ÚROVEŇ JEJICH PREGRADUÁLNÍ PŘÍPRAVY

CHRÁSKOVÁ Marie – CHRÁSKA Miroslav, ČR

Resumé

Príspevok popisuje výsledky výzkumu, ve kterém byly pomocí dotazníku zjišťovány hodnotící názory studentů na jejich pregraduální učitelskou přípravu. Bylo zjištěno, že studenti jsou se svou pregraduální učitelskou přípravou ve většině případů spokojeni. Přesto se velmi často objevoval požadavek na rozšíření pedagogických praxí a řešení modelových situací ve výuce. Zajímavým zjištěním výzkumu byl fakt, že na splnění očekávání studenta spojeného se studiem na PdF se významně podílelo zaměření studenta (přírodovědné, společenskovední, speciálně-pedagogické) a typ absolvované střední školy. Naopak pohlaví studentů na splnění očekávání spojeného se studiem na PdF vliv nemělo.

Klíčová slova: student, pedagogická fakulta, pregraduální příprava, dotazník

OPINIONS OF THE STUDENTS OF THE FACULTY OF EDUCATION ON THEIR UNDERGRADUATE TEACHER PREPARATION

Abstract

The paper describes the results of research. By means of a questionnaire we surveyed the opinions of the students on their undergraduate teacher preparation. It was found out that the students are in most cases satisfied with the quality of their undergraduate teaching preparation. Nevertheless, the students require the extension of teaching practice in schools as well as involving more possibilities for practising model situations in the classroom. One of the interesting findings of the research is the fact that the fulfilment of student expectations is associated with the type of a study course taken at the Faculty of Education. It was revealed that both the specialization (natural sciences, social sciences, special-pedagogy) and a type of completed secondary school are significantly important factors. On the other hand, the survey showed that gender of students has no impact on fulfilment of expectations associated with the study at the Faculty of Education

Key words: student, Faculty of Education, undergraduate teacher preparation, questionnaire

Úvod

Profesní příprava učitelů je již dlouhou dobu předmětem celé řady výzkumů (např. Vašutová 2004, Spilková 2004, Lukášová 2003). Vzdělavatelé učitelů (teacher educators) mají přímý a bezprostřední vliv na utváření příštích generací učitelů. Např. projekt OECD Quality in Teaching z r. 1994 (Vašutová 2004, s. 54) poukazuje na problémy univerzitní výuky a výzkumu, které jsou stále převážně zaměřeny na akademické a teoretické otázky. V projektu se uvádějí tyto závěry:

- příprava učitelů často postrádá interdisciplinární a aplikační charakter,
- opomíjená je oblast pedagogických kompetencí,
- většina ze vzdělavatelů učitelů neprošli praxí a postrádají tedy vyučovací a pedagogické zkušenosti. Pak budoucí učitelé slyší reprodukovat cizí zkušenost nebo „pouhé“ teoretizování.

Prvním znakem učitelské profese je silný ideál služby, tedy odborná služba rozvoje a výchovy dítěte v podmínkách výchovně-vzdělávacího procesu. To předpokládá učitelské specifické znalosti, kterými dokáže odborně vnímat a reflektovat pedagogické jevy ve své každodenní praxi. Jak uvádí Janík (2005), jsou učitelské znalosti určitým specifickým „amalgámem“, tedy slitinou z obsahů jednotlivých vědeckých odvětví, umění, sportu a techniky a také znalostí didaktiky.

Specifičností učitelských znalostí jsou (Lukášová, 2009):

1. vědět co – to představuje vědomosti z odvětví vědy, umění, techniky a sportu,
2. vědět jak – to znamená jisté penzum dovedností,
3. vědět proč – to znamená kontextuální specifické znalosti a odborné zdůvodnění smyslu činností a důsledků své činnosti pro rozvoj a vzdělávání žáků.

Z kontextuálního pojetí učitelských znalostí vyplývá požadavek na zavedení tvořivé a reflektivní pedagogické praxe v rámci profesní přípravy na učitelství (Lukášová-Kantorková, 2003; Spilková, 2004).

Někteří autoři dále od sebe ještě navzájem odlišují znalosti vědních a jiných obsahů (Subject matter content knowledge) od didaktických znalostí obsahů (Pedagogical content knowledge) a od znalostí kurikula (Curriculum knowledge). Touto problematikou se blíže zabývá Janík (2005) a osvětluje řadu pojmů důležitých pro poznatkovou bázi učitelství – tedy znalost obsahu, obecnou pedagogickou znalost, didaktickou znalost obsahu, znalosti o žákovi a jeho charakteristikách, kontext vzdělávání, cíle, smysl a hodnoty ve vzdělávání.

1 Cíl výzkumu

Cílem provedeného výzkumu bylo identifikovat názory studentů na úroveň jejich pregraduální přípravy na budoucí učitelské povolání, včetně hodnocení jejich profesní přípravy na hodnotících škálách a možnosti volné sebereflexe.

2 Popis výzkumného vzorku a výzkumné metody

Jako výzkumný vzorek bylo vybráno několik studijních skupin podle typu studijního zaměření (společenskovední, přírodovědné a speciálněpedagogické) tak, aby bylo pokryto oborové zaměření studentů, absolvujících svoji pregraduální přípravu na PdF. Celkem se výzkumu zúčastnilo 404 studentů. Pro zajištění vypovídající hodnoty získaných dat byl výzkum prováděn anonymně. Na základě studia odborné literatury (Gavora, 2000, 2009) byl zvolen jako výzkumná metoda anonymní dotazník vlastní konstrukce, obsahující otevřené, uzavřené a škálové položky. Vzhledem k omezenému prostoru tohoto příspěvku je dotazník k dispozici u autorů příspěvku. Dotazník byl respondentům distribuován v posledním ročníku jejich studia, tak aby měli možnost objektivně zhodnotit svou pregraduální přípravu na PdF.

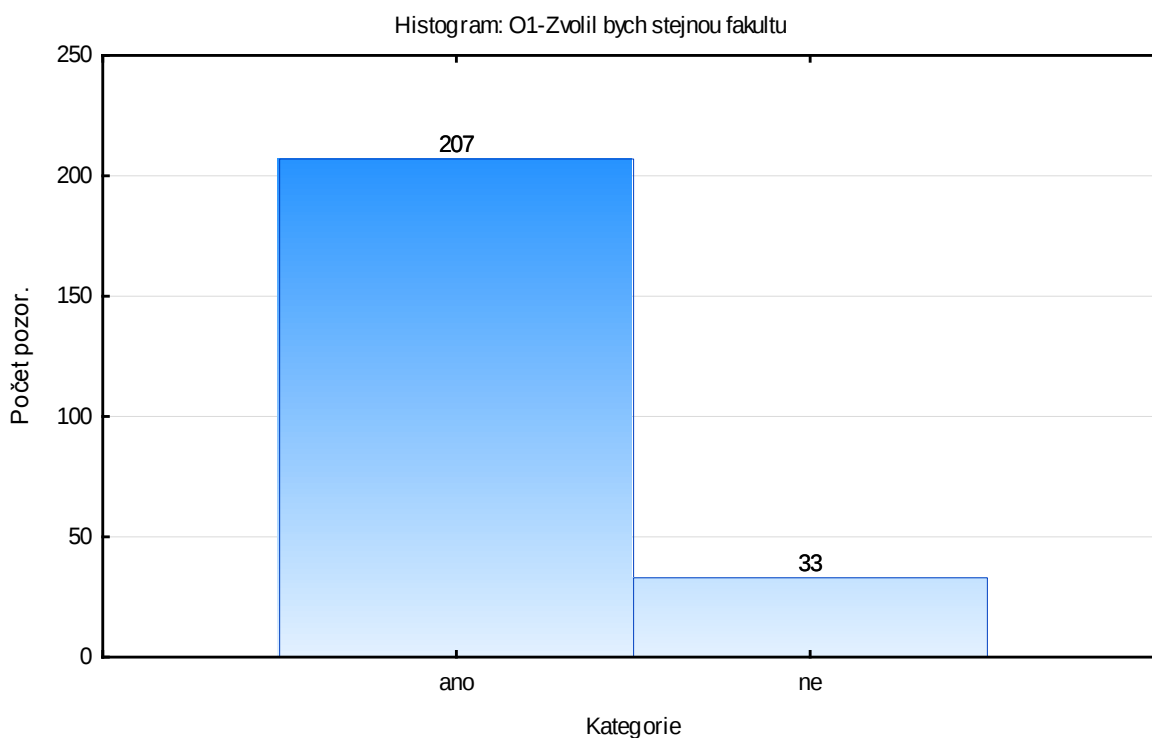
3 Názory studentů na úroveň jejich pregraduální přípravy

Dále postupně uvedeme v tabulkách a grafech jednotlivé souhrnné výpovědi studentů na položky dotazníku. U některých otázek je navíc provedeno srovnání odpovědí studentů podle jejich pohlaví, studijního zaměření, typu absolvované střední školy a nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů.

Pro srovnání jednotlivých odpovědí byl použit statistický software STATISTICA 10 CZ, respektive statistické metody Studentův t-test a analýza rozptylu.

Tabulka 1: Četnosti odpovědí na otázku O1: Pokud byste se znovu hlásil(a) na VŠ, zvolil(a) byste stejnou fakultu?

Kategorie	Tabulka četností: O1-Zvolil bych stejnou fakultu (DATA Vyzkum po 2-etapě)			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
ano	207	207	51,23762	51,2376
ne	33	240	8,16832	59,4059
ChD	164	404	40,59406	100,0000

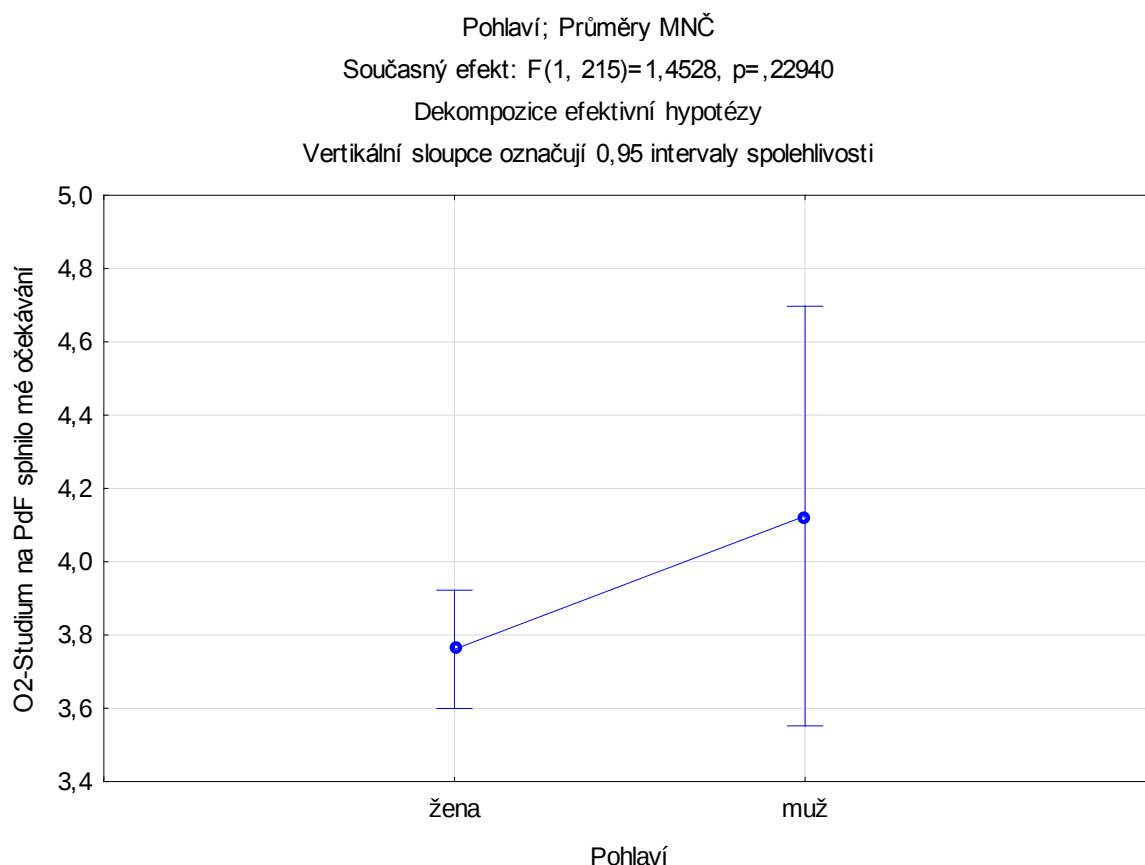

Obrázek 1 Histogram četností odpovědí na otázku O1: Pokud byste se znovu hlásil(a) na VŠ, zvolil(a) byste stejnou fakultu?

Z tabulky 1 a obrázku 1 je patrné, že jen 8,2 % studentů by si znovu studium na PdF nevybralo, což je velmi dobrý výsledek.

Tabulka 2: Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle pohlaví studentů

Proměnná	t-testy; grupováno: Pohlaví						
	Skup. 1: žena			Skup. 2: muž			
	Průměr žena	Průměr muž	t	sv	p	Poč.plat žena	Poč.plat. muž
O2-Studium na PdF splnilo mé očekávání	3,761	4,125	-1,205	215	0,229	201	16

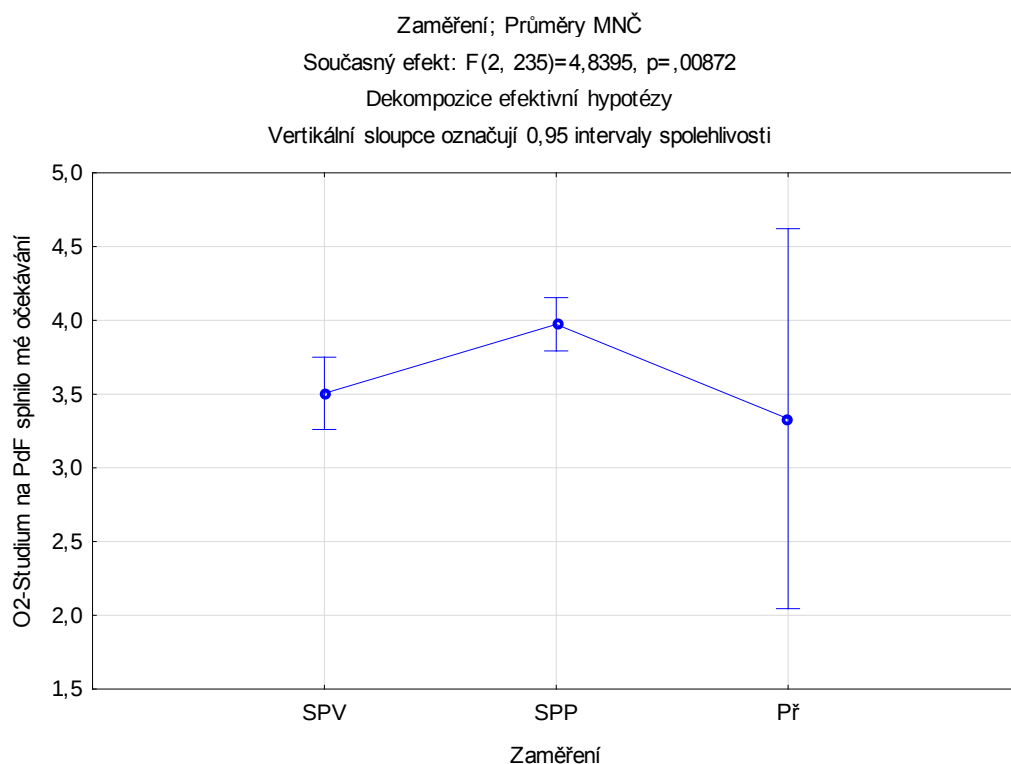

Obrázek 2 Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle pohlaví studenta

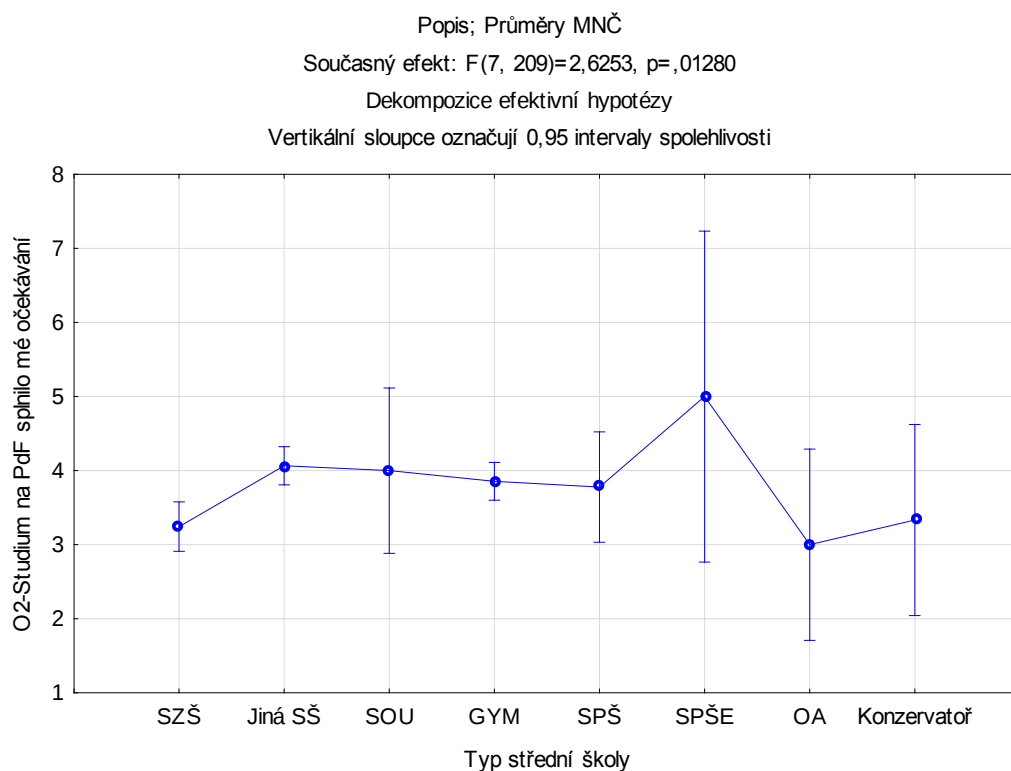
Jak dokazují výše uvedená tabulka 2 a obrázek 2 nemá pohlaví studentů vliv na očekávání, která jsou spojena se studiem na PdF. Respektive se studiem na PdF jsou sice mírně spokojenější muži než ženy, ale tento rozdíl není statisticky významný.

Tabulka 3: Počet studentů podle zaměření

Kategorie - Zaměření	Tabulka četností: Zaměření (DATA Vyzkum po 2-etapě)			
	Četnost	Kumulativní četnost	Rel.četnost	Kumulativní rel.četnost
SPV - společenskovední	90	90	22,27723	22,2772
SPP - speciálně-pedagogické	307	397	75,99010	98,2673
Př - přírodovědné	7	404	1,73267	100,0000
ChD	0	404	0,00000	100,0000

Obrázek 3 Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle zaměření studenta

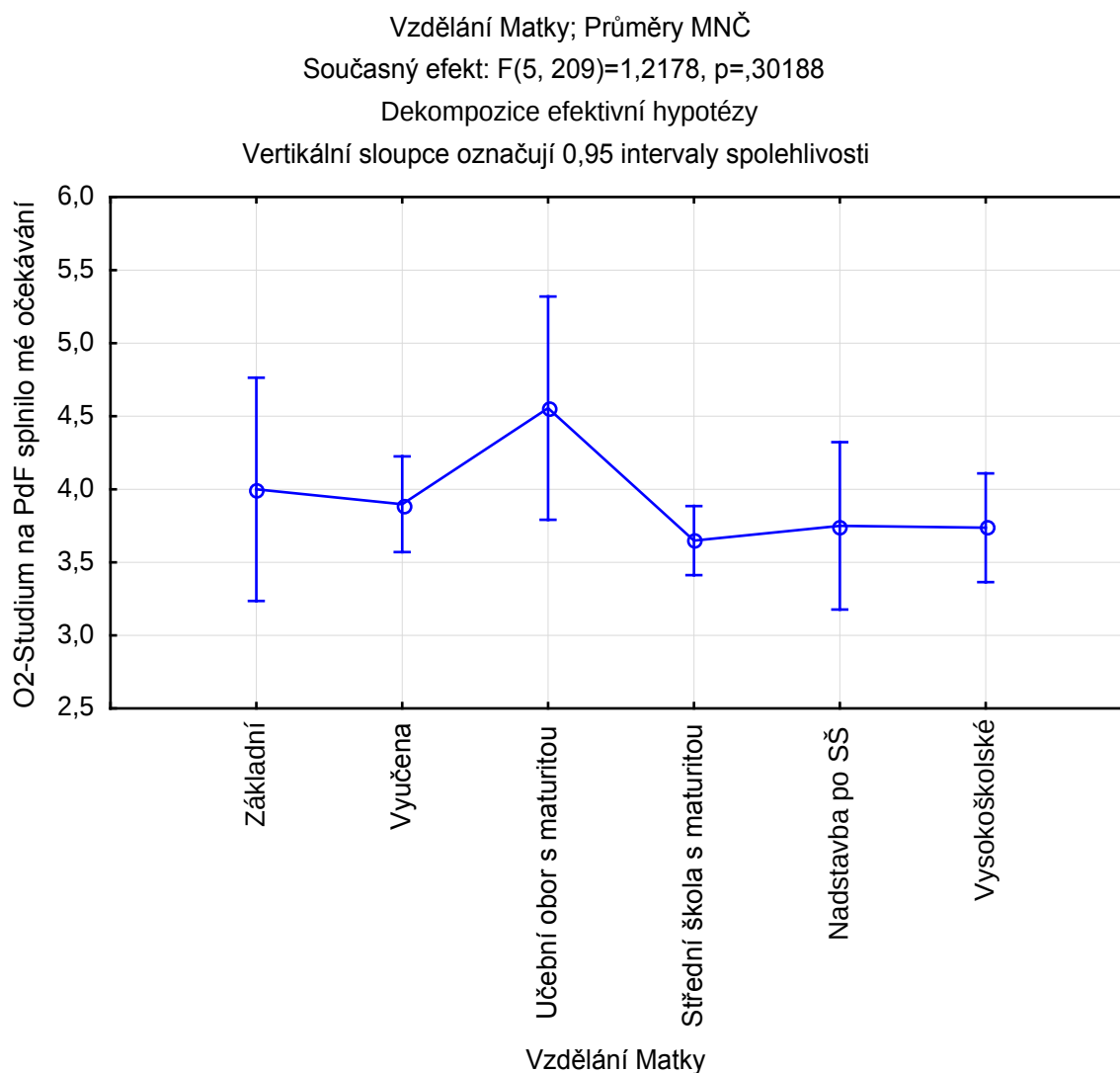

Obrázek 4 Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle typu absolvované školy

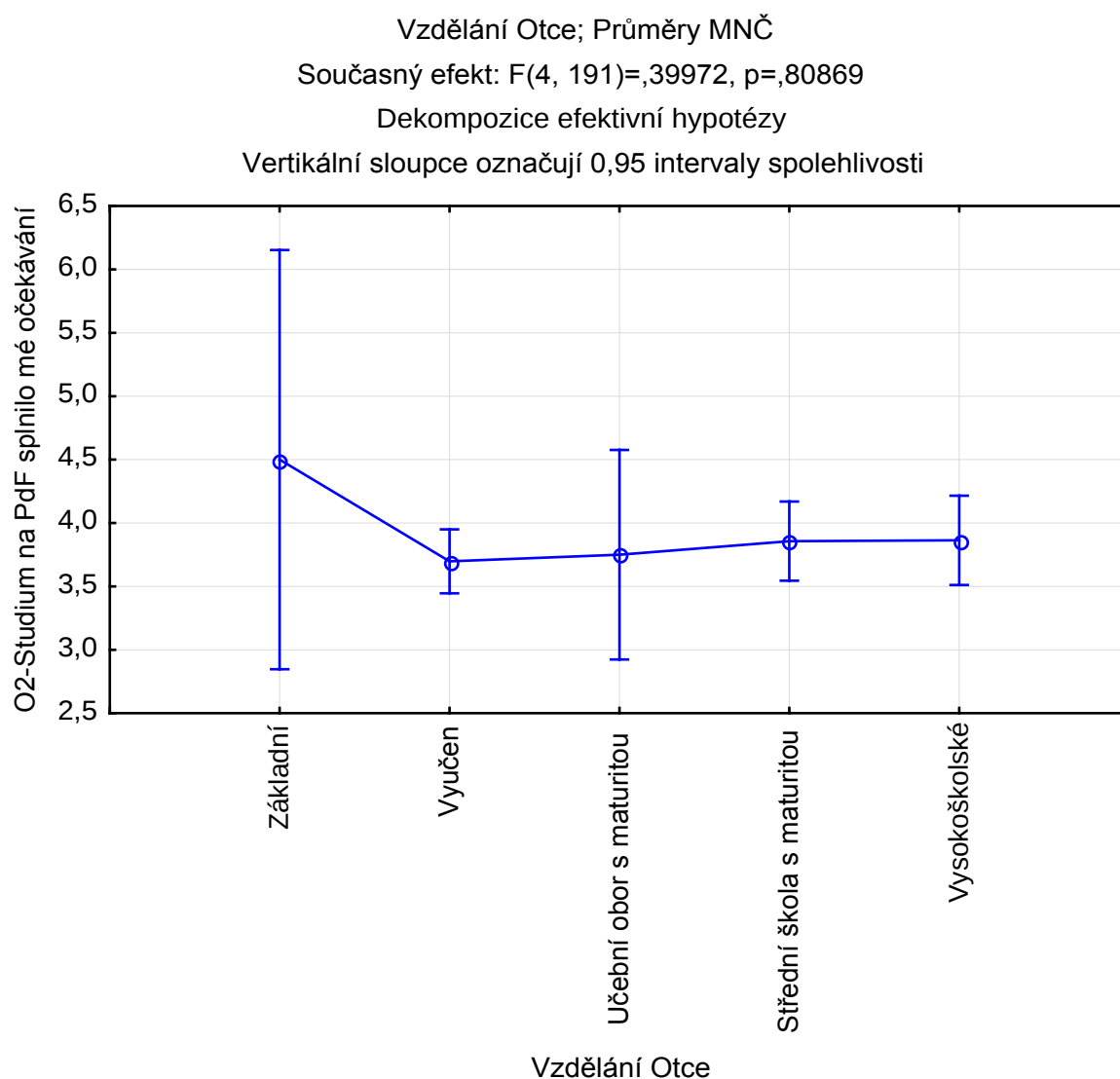
Ze srovnání provedeného pomocí analýzy rozptylu vyplynulo, že očekávání spojené se studiem na PdF je významně závislé na zaměření studenta, a to tak, že nejvíce splnilo studium na PdF očekávání u studentů se speciálně-pedagogickým zaměřením, a naopak nejméně bylo očekávání naplněno u studentů přírodovědného zaměření.

Jako další významný vliv, který ovlivňuje splnění očekávání spojených se studiem na PdF, byl pomocí analýzy rozptylu nalezen vliv absolvované střední školy. Nejlépe bylo očekávání naplněno u absolventů SPŠE a naopak nejméně u absolventů OA. Zajímavé je, že u absolventů SPŠE mělo očekávání zároveň největší rozptyl. Názorově nejkonzistentější byli naopak absolventi gymnázií.

Jako další možný vliv na očekávání spojená se studiem jsme testovali vliv nejvyššího vzdělání matky a otce. Z analýzy rozptylu vyplynulo, že ani jeden z těchto faktorů nemá významný vliv na to, jestli studium na PdF splnilo očekávání.

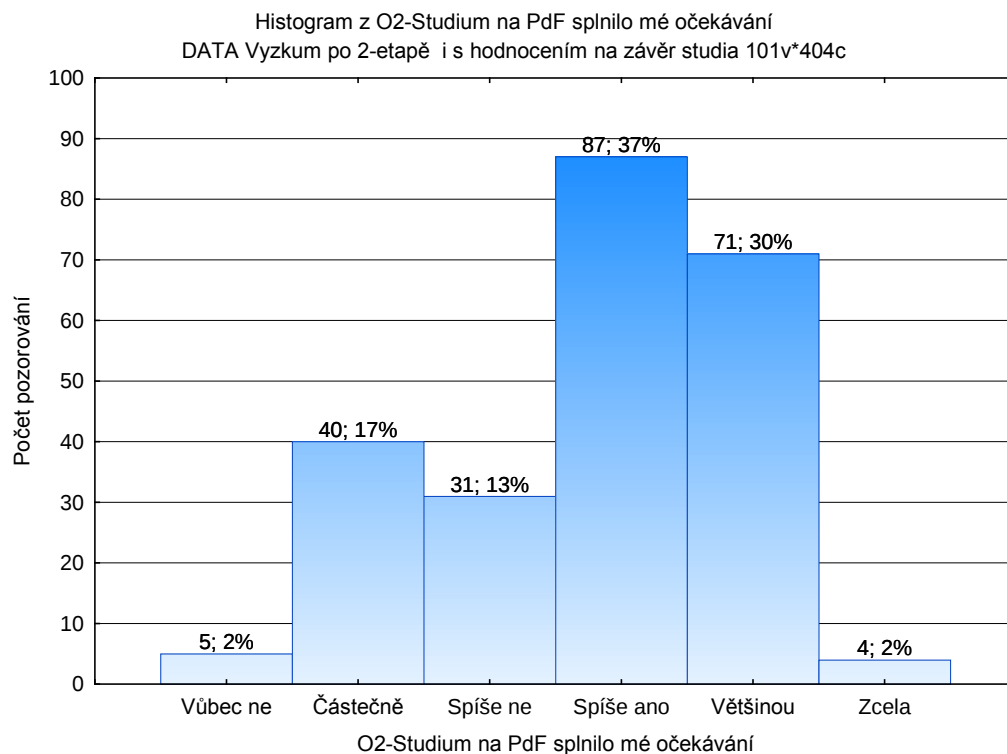
Obrázek 5 Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle vzdělání matky studenta

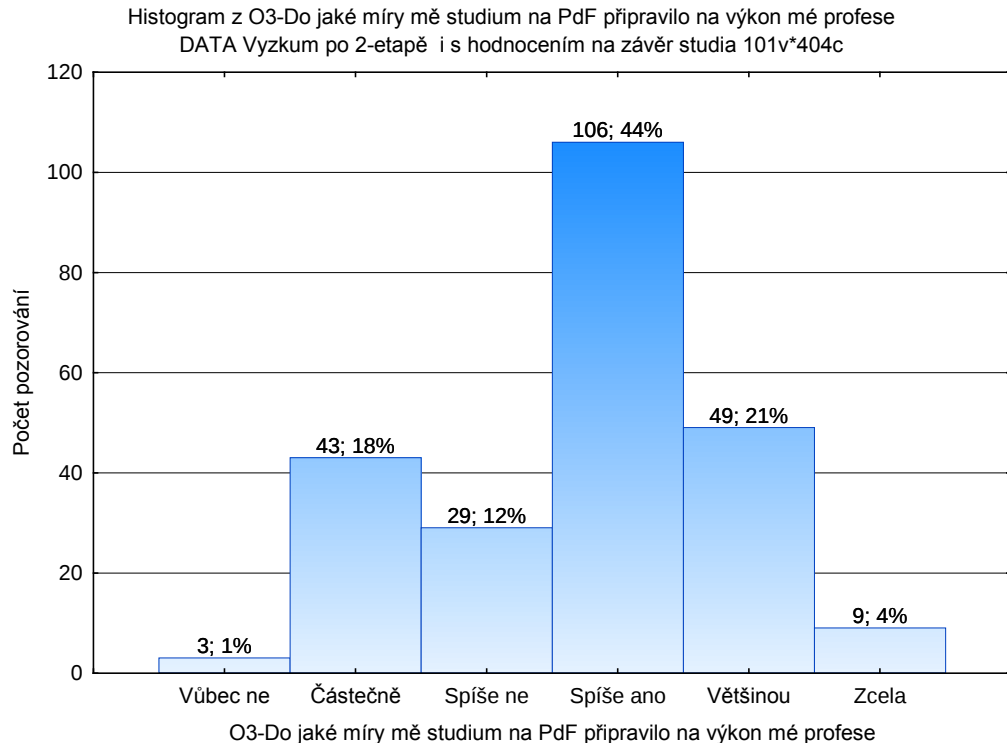
Obrázek 6 Splnění očekávání spojených se studiem na PdF podle vzdělání otce studenta

Znamená to tedy, že prožívání studia na VŠ samotnými studenty již není tolik svázáno s nejvyšším dosaženým vzděláním rodičů a studenti sami jej vnímají ryze individuálně v rámci svého vymezení se ve společnosti.

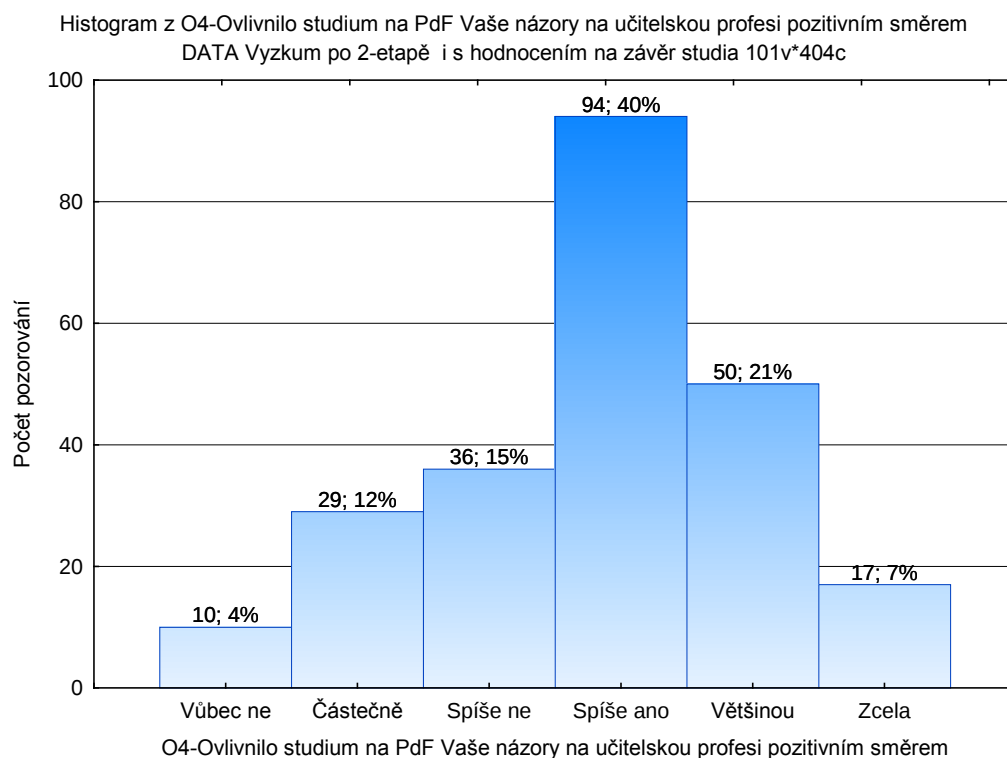
Dále v textu uvádíme přehledné grafické souhrnné odpovědi studentů na škálové otázky, týkající se splnění očekávání spojených s přípravou na výkon profese, jejich pozitivního či negativního ovlivnění během studia a pozitivního formování k profesi. Ze všech odpovědí studentů vyplývá, že jsou většinou spokojeni, i když se částečně, v menšině, objevují i negativní výpovědi.

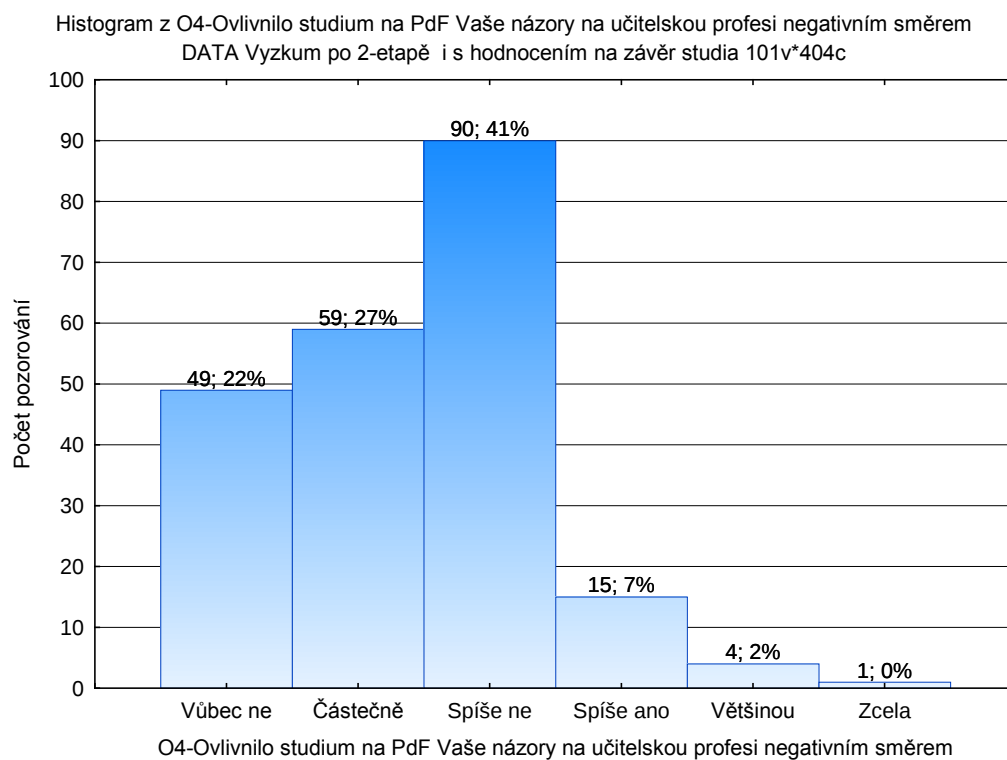
Obrázek 7 Histogram četností odpovědí studentů na otázku O2: Studium na fakultě splnilo mé očekávání.

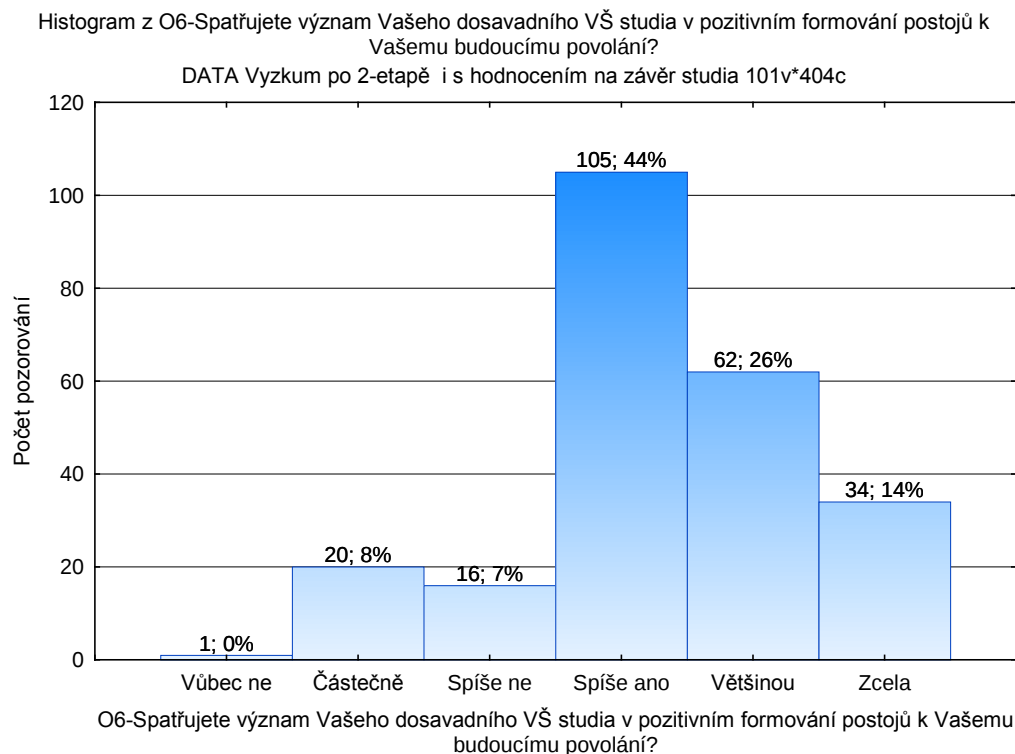
Obrázek 8 Histogram četností odpovědí studentů na otázku O3: Do jaké míry mě studium na fakultě připravilo na výkon mé profese.

Obrázek 9 Histogram četností odpovědí studentů na otázku O4: Ovlivnilo studium na fakultě Vaše názory na učitelskou profesi pozitivním směrem?

Obrázek 10 Histogram četností odpovědí studentů na otázku O4: Ovlivnilo studium na fakultě Vaše názory na učitelskou profesi negativním směrem?

Obrázek 11 Histogram četností odpovědí studentů na otázku O6: Spatřujete význam Vašeho dosavadního VŠ studia v pozitivním formování postojů k Vašemu budoucímu povolání?

Jak již bylo uvedeno v tab. 1 – 33 studentů by si znovu studium na PdF nevybralo. V následující tab. 4 jsou potom uvedeny důvody, pro které se tak studenti rozhodli.

Tabulka 4: Proč bych si nevybral(a) studium na PdF a jaký obor bych si vybral

Proč bych si nevybral(a) studium na PdF	Četnost
více mi odpovídalo povolání – učitelka hudby, které jsem vykonávala předtím	1
kvůli momentální práci v oblasti ekonomie	1
ráda bych si udělala i architekturu	1
chtěla bych studovat jiný obor	2
často arogantní přístup učitelů	1
nové zkušenosti	1
volila bych raději už FF v Olomouci	1
přání rodičů	1
studium je moc všeobecné	1
nezájem o obor	1
protože jsem nevěděla, do čeho jdu	1
jelikož mě baví a chtěla bych se věnovat jiným předmětům	1
nedostatek pracovních příležitostí v mém oboru	1
protože mě nenaučila podstatné věci k mému oboru, a prestiž školy je nulová	1
úroveň školy, kde jsem studovala Bc. byla jiná	1

úroveň výuky a vzdělávání	1
stávající špatná situace ve školství i zdravotnictví	1
ale víceméně jen proto, že náš obor se dá studovat jen na této fakultě	1
nespokojenost s výukou	1
studium na této fakultě mě ale také baví, protože jsem v sobě objevila skryté schopnosti, lákají mě i nové obory	1
špatná uplatnitelnost, špatné vnímání této fakulty okolím, prestiž	1
zjistila jsem až pozdě, co by mě bavilo	1
mám pocit, že studium je bezúčelné (pro mě)	1
mi nevyhovuje forma zprostř. informací ani úroveň jejich obsahu	1
nebaví mě	1
nejspíš bych měla zájem o psychologii, ale i teď jsem spokojená a jsem ráda na dramaterapii	1
protože muzikálové herectví je pro mě číslo 1	1
Studium na PdF by si nevybralo a připomínky uvedlo	28
Studium na PdF by si nevybralo a připomínky neuvedlo	5
Celkem	404
Jaký obor bych si vybral	Četnost
hudební obor	1
ekonomické zaměření	1
jiný obor	1
je to můj koníček	1
zrovna druhý obor, který jsem začal studovat později	1
možná více technický obor	1
jinou školu – fakultu	1
studium v zahraničí	1
lékařskou fakultu	3
obor psychologii	1
Chtěla bych ještě studovat fyzioterapii	1
filosofickou – žurnalistiku	1
filosofická fakulta	1
jenom pedagogickou	1
nejspíš filosofickou	1
přírodovědeckou fakultu	3
zvolila bych psychologii	1
navazující studium v předešlém oboru	1
jinou univerzitu	1
1. LF UK – adiktologie	1
právníckou fakultu	1
JAMU, FTK	1
atraktivnější obor	1
FTK	1
např. filosofickou fakultu, fakultu cestovního ruchu atd.	1

personalistika	1
lékařskou, filosofickou	1
JAMU obor muzikálové herectví	1
Jiný obor by si vybralo celkem	32

Závěr

Předkládané výsledky výzkumu přinesly aktuální poznatky zaměřené na sociální skupinu vysokoškolských studentů, jejichž specifikem je, že se nacházejí ve velmi důležité vývojové fázi formování své profesní kariéry. Jejich zkoumané názory a postoje měly posloužit k získání informací a obrazu o tom, co se kromě vlastní pregraduální přípravy může podílet na změnách v tomto období.

Provedeným výzkumným šetřením bylo zjištěno, že i přes drobnější negativní změny v postojích ke studiu, by studenti opět, i když s určitými výhradami, studium na Pedagogické fakultě opakovaně volili.

Rozbor této situace a její interpretace by měly následně posloužit k efektivnějšímu formování osobnosti studentů jak z hlediska jejich rozvoje, tak i z hlediska jejich profesní přípravy. Dále bychom vzhledem ke zjištěným závěrům výzkumu, ale i ke zvyšujícím se nárokům kladeným obecně ve společnosti na člověka, doporučili ve výchovně vzdělávací a profesní přípravě studentů posílit mimo jiné i složky mezilidské komunikace jako důležitý aspekt v současné globální společnosti (po které vedle posílení praxí studenti VŠ často volají).

Literatura

- GAVORA, P. (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-76-6.
- GAVORA, P. (2009). Ako vnímajú študenti učiteľstva svoju profesijnú zdatnosť. *Komenský: časopis pro učitele základní školy*. roč. 134, č. 4, s. 10-13. ISSN 0323-0449.
- JANÍK, T. (2005). *Znalost jako klíčová kategorie učitelského vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-080-8.
- LUKÁŠOVÁ-KANTORKOVÁ, H. (2003). *Učitelská profese v primárním vzdělávání a pedagogická příprava učitelů (teorie, výzkum, praxe)*. Ostrava: OU. ISBN 80-7042-272-6.
- LUKÁŠOVÁ, H. (2009). Teorie učitelské profese. In PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. s. 770–776. ISBN 978-80-7367-546-2.
- SPILKOVÁ, V. a kol. (2004). *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6.
- VAŠUTOVÁ, J. (2004). *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-082-4.

Lektoroval: **doc. PhDr. Josef Konečný, CSc.**

Kontaktní adresa:

Marie Chrásková, PaedDr. et Mgr. Ph.D.,
Katedra antropologie a zdravotvědy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR,
tel. 00420 585 635 507, e-mail: marie.chraskova@upol.cz

Miroslav Chráska, Doc. PhDr. Ph.D.,
Katedra technické a informační výchovy, Pedagogická fakulta UP, Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc, ČR, tel. 00420 585 635 803, e-mail: miroslav.chraska@upol.cz